

6. Стельмахович М. Виховний ідеал української народної педагогіки // Початкова школа. 1994. №2. С.3-6.
7. Хмельницька А. Етноконцептуальна модель виховання в контексті історії педагогіки // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. №2 (57). 2017. С.503 – 507.
8. Цимбалістий Б. Родина і душа народу // Українська душа.К.:МП «Фенікс», 1992. С.66-97.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вікторія ГЕВКО

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Система освіти на сучасному етапі зазнає докорінних змін. Спостерігається глобальна тенденція до переходу в еру онлайн. В умовах режиму карантину, запровадженого через пандемію COVID- 19, дискусійним залишається питання щодо формату проведення навчання у закладах освіти на наступний навчальний рік. Ймовірно, що у короткотерміновій перспективі найбільш затребуваним виявиться змішаний формат навчання (blended-education). У цьому контексті постає питання: як адаптувати вимоги дистанційної освіти до нових умов та не втратити основні компоненти освітнього процесу? Саме тому, питання дистанційного навчання і застосування його на різних етапах офіційно визнаної освіти набуває особливої важливості та актуальності. Загалом, можна виокремити декілька основних тенденцій в сучасному освітньому процесі:

- Створення єдиного освітнього простору;
- Активне запровадження сучасних засобів та методів навчання з орієнтуванням на інформаційні технології;
- Поєднання традиційного та комп'ютерного навчання;
- Створення системи гібридної освіти;
- Постійний професійний розвиток викладача з метою продукування ним інформаційних технологій для навчання;
- Зміна діяльності викладача на розробку нових засобів для підвищення його творчої активності, збільшення рівня технологічної та методичної підготовки;
- Формування системи безперервного навчання – універсальної форми діяльності, котра спрямована на постійний розвиток протягом життя [1].

В пошуках нових форм і методів організації освітнього процесу, все більшу увагу привертає неформальна освіта, яка може здійснюватися поза межами навчального закладу. У сучасних умовах, зростає зацікавленість і попит на альтернативні джерела та механізми отримання знань і перспективних навичок. Основний принцип діяльності освітніх систем розвинених країн – неперервне навчання. Саме принцип неперервної освіти робить неформальну та формальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання.

Розширення застосування неформальної освіти може бути корисним для формальної освіти, а саме: надає можливість швидко та гнучко реагувати на вимоги часу, сприяє зростанню мотивації учасників навчально-виховного процесу, їх особистісної зацікавленості, передбачає оптимальне поєднання свободи і відповідальності; можливість самостійного вибору часу, місця, тривалості навчання. Неформальна освіта ґрунтується на трьох засадах «вчитися в дії» – отримувати знання під час практичних завдань»; «вчитися взаємодіяти» – часто вона передбачає роботу в групах або командах; «вчитися вчитися» – аналізувати власний досвід і з нього формувати нові знання.

Загальноосвітня тенденція сьогодення, яка є одним із соціальних наслідків глобалізації та інформатизації, – це рух до зближення та взаємо доповнення формальної та

неформальної освіти, замість конкуренції між ними. В цьому процесі вагому роль відіграють онлайн-платформи: Coursera (переважно англомовна) чи вітчизняна Prometheus. Платформа Coursera одразу після запровадження карантину, в березні 2020 року, у рамках ініціативи Coronavirus Response Initiative, запустила благодійний проект Coursera for Campus для допомоги світовій університетській спільноті урізноманітнити освітній процес у час пандемії та режиму дистанціювання. У рамках проекту університети на конкурсній основі можуть безкоштовно отримати доступ до 3800 курсів у різних галузях науки та техніки і отримати сертифікат після їх проходження. Адаптувати навчальний план допомагає штучний інтелект – рішення Coursera Match, що автоматично співвідносить програму певного вишу чи коледжу з курсами, наявними на платформі, та пропонує найкращий варіант.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка отримав максимально можливу кількість ліцензій, що дозволяє забезпечити доступ усіх викладачів та здобувачів вищої освіти до онлайн-курсів Coursera. Згідно інформації адміністратора Coursera в ТНПУ, станом на 18 червня на платформі зареєструвалося 951 користувачів; загальна кількість курсів, обрана представниками університету – 441, 414 – успішно завершили навчання, а – 182 опанували більш ніж 50% обраного курсу. Загалом прослухано – 4613 год. і віртуально відвідано 7736 занять. Слухачі оцінили прослухані курси на 4.9 з 5. Кількість користувачів платформи Prometheus теж зросла у 4 рази.

Однак, недоцільно фокусуватися лише на аналізі ролі та місця конкретних технологічних платформ при вивченні навчальних предметів чи перерахуванні лекційних / семінарських навантажень в академічному курсі під час дистанційного навчання. В сучасному світі, поступово розвиваються норми та принципи самостійного виконання завдань в аудиторії, що до того ж дедалі важче стає проконтролювати цей процес. Експерти з питань освіти найбільш вагомі виміри системи освіти зводять до трьох фокусів – знання, соціалізація, дисципліна. Саме ці складові створюють відносно цілісну систему координат, у якій розвивається «простір освіти». Відповідно, на кожному рівні системи освіти (дошкільна – середня – вища) є своя комбінація пропорцій цих елементів. Зокрема, порівняно з «режимом школи», в «режимі закладу вищої освіти» (ЗВО) чинник дисципліни принципово змінюється від домінанти «зовнішньої» (влада/авторитет викладача і т.д.), до домінанти «внутрішнього» (самодисципліна), а чинник соціалізації змінюється чинниками SoftSkills [5]. Згідно з підходами НАЗЯВО (Підкритерії 2.6.) до них застосовуються: «навички комунікації, лідерство, здатність брати на себе відповідальність і працювати в критичних умовах, вміння залагоджувати конфлікти, працювати в команді, управляти своїм часом, розуміння важливості дедлайнів, здатність логічно і системно мислити, креативність та інше» [3].

На відміну від формальної освіти, неформальна освіта є необов'язковою та добровільною, тому – вона не може замінити чи витіснити існуючу освітню інфраструктуру. Скільки б не було доступних джерел для отримання інформації, для ефективної реалізації поставлених завдань, необхідна так звана менторська підтримка. І тут зростає роль викладача, як наставника, керівника, ментора, який повинен забезпечити ефективний механізм взаємодії цих двох компонентів освіти, ділитися прикладами власного професійного досвіду, спонукати самостійно мислити, доходити висновків, вчасно скеровуючи хід думок здобувачів освіти.

На жаль, системі сучасної освіти в Україні бракує гнучкості, на цьому неодноразова наголошували провідні експерти галузі. Але нинішня ситуація продемонструвала, що швидка адаптивність – це запорука життєздатності. Основний принцип діяльності освітніх систем розвинених країн – неперервне навчання. Це нова реальність. За даними Євростату (статистична служба Європейського Союзу) понад 45% дорослих людей віком від 25 до 64 років беруть участь у різноманітних навчальних програмах та тренінгах [6]. Постійне навчання є передумовою професійної придатності. Тому, неформальна освіта та змішаний формат навчання дедалі більше набувають популярності. Тим більше, що на законодавчому рівні таку можливість передбачено, зокрема в Законі України про освіту (Стаття 8) зазначається:

«Особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів. Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством» [2]. У ТНПУ розроблено і затверджено Вченою радою університету «Положення про визнання результатів, здобутих у неформальній та інформальній освіті». Даний нормативний документ визначає, що:»право на визнання результатів навчання у неформальній та інформальній освіті поширюється на здобувачів усіх рівнів вищої освіти (п. 1.1.). Визнання результатів навчання у неформальній та інформальній освіті розповсюджується на усі освітні компоненти ОП, або їх певні модулі (п.1.2). ТНПУ може визнати результати навчання здобуті у неформальній та інформальній освіті в обсязі не більше 15% від загального обсягу освітньої програми, що здобувається (п.1.3). Здобувач, для зарахування результатів навчання повинен надати документи (сертифікати, свідоцтва тощо), які підтверджують певні компетентності, знання, навички, які здобувач отримав у неформальній або інформальній освіті (п.1.4)» [4].

Таким чином, ми живемо в епоху стрімких трансформацій підсилених зовнішніми чинникам. У системі сучасної освіти настав час якісних системних зрушень. Уже зараз ми можемо констатувати початок докорінних змін. В умовах дистанційного навчання, ми спостерігаємо своєрідний інтелектуальний прорив, який є значно багатограннішим аніж звичне системне нагромадження знань та базованих на них умінь на навичок. Найбільш затребуваним в умовах трансформації освіти стає змішаний формат навчання. Система сучасної освіти України вимагає всебільшої гнучкості, адаптивності до нових викликів та вимог часу. Із впевненістю можна стверджувати, що конкуренція у професійному середовищі лише підвищиться. Затребуваними будуть ті, хто зможе продемонструвати гідний рівень підготовки та унікальні навички – і це стосується не лише *hardskills*, а й так званих *softskills*.

Література:

1. Гриценко Валерій, Юстик Ірина. Використання сервісу Google Classroom для управління освітніми процесами/ Валерій Гриценко, Ірина Юстик, 2015. URL: <http://www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferentsiy/2015-10-06-06-17-54/seksiia-4/3930-vykorystannya-servisuu-google-classroom-dlya-upravlinnya-osvitnimy-protsesamy>
2. Закон України про освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми [Електронний ресурс]. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96-%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%96%CC%88_%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B2.pdf
4. Положення про визнання результатів, здобутих у неформальній та інформальній освіті. URL: http://tnpu.edu.ua/about/public_inform/upload/2019/Polozhennia_pro_vyznannia_rezultativ_zdobutykh_u_neformalnii_ta_informalnii_osvity.pdf
5. Полтораков Олексій, Щиголь Ірина. Як не провалитися у соціальний аутизм. Соціологи про ключові ризики дистанційного навчання. /Олексій Полтораков, Ірина Щиголь, 2020. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/yak-ne-provalitisya-u-socialniy-autizm-348657_.html

6. Adult learning statistics - characteristics of education and training URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Adult_learning_statistics_-_characteristics_of_education_and_training&oldid=431931

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИЧНИХ ВКАЗІВОК З «ОСНОВ ОХОРОНИ ПРАЦІ» ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Ігор БОЧАР

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Фахова освіта покликана забезпечити майбутнім випускникам знання, уміння і навички безпечної професійної діяльності, зокрема, під час виконання управлінських дій, при проектуванні або розробці нових навчальних процесів, виконанні конкретних завдань, проведенні наукових досліджень тощо. Випускники вищого навчального закладу за гуманітарним напрямом підготовки повинні вміти використовувати державну законодавчу базу, нормативно-правові акти, чинну галузеву нормативно-технічну документацію та засоби з охорони праці. Поряд з тим, актуальним залишається питання змістового та методичного наповнення курсу «Основи охорони праці» у вищих навчальних закладах педагогічного спрямування при підготовці фахівців з історії.

Розроблені нами та рекомендовані до використання у навчальному процесі методичні рекомендації з дисципліни «Основи охорони праці» були подані для оцінки фахівцями. Розроблені рекомендації пройшли апробацію в інших навчальних вузах, у викладачів та вчителів м. Тернополя, а також у студентів історичного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Усі опитані дали попередню позитивну оцінку методичним рекомендаціям, наголосили на доцільності використання розроблених матеріалів у навчальному процесі як студентами так педагогами. Також було зроблено декілька пропозицій та зауважень, зауваження стосувалися змістового наповнення матеріалу для фахівців історичного напрямку і вибіркової матеріалу для гуманітарних факультетів.

Об'єктивну перевірку ефективності використання методичних рекомендацій з дисципліни «Основи охорони праці» було проведено шляхом педагогічного експерименту. Для підтвердження об'єктивності експерименту були забезпечені відповідні умови:

- початковий рівень знань студентів був приблизно однаковий;
- перевірка знань проводилася за однаковими критеріями;
- зміст тестових завдань був однаковим.

У експерименті брали участь студенти двох груп, які були поділені на: контрольну та експериментальну.

Експеримент включав чотири етапи:

Перший етап експерименту передбачав проведення організаційної роботи під час вступного заняття, де студенти контрольної та експериментальної групи були ознайомлені з вимогами та умовами експерименту. Студентам експериментальної групи додатково були надані до використання методичні рекомендації з дисципліни «Основи охорони праці». Двом групам було запропоновано тестові завдання, які включали матеріал поданий в методичній розробці у відповідності до навчальної програми. Студенти мали 20 хвилин на рішення тестових завдань. За результатами контрольного зрізу знань було визначено рівень знань студентів, який знаходиться приблизно на однаковому рівні в обох групах.

Другий етап тривав два місяці як у контрольній та і в експериментальній групі. Заняття проводилися у відповідності з навчальним планом та програмою, але тільки в експериментальній групі під час занять використовували методичні рекомендації з дисципліни «Основи охорони праці». Проведені спостереження за навчальним процесом вже протягом місяця в експериментальній групі показали, що зросла якість підготовки домашніх